

Euroopa arhiivikonverents ja Eurbica üldkoosolek Varssavis

Arvult seitsmes Euroopa arhiivikonverents peeti 2006. aasta 18.–20. mail Poola südames Varssavis. Ürituse korraldajad olid Poola Arhiivide Peavalitsus, Poola Arhiivaaride Ühing ja Rahvusvahelise Arhiivinõukogu (RAN) Euroopa haru koos arhiivi kutseühingute sektiooniga. Konverentsi seekordseks teemaks kirjutati tõusuteel(e) liikuva arhiivaari elukutse – *profession of the future, Zukunftsberuf, professija buduštšego*. Kõlava pealkirja taha peitusid õnneks laiemad teemaringid kui ühe elukutse tutvustus ning arhiivaari rolli kõrval võeti jutuks teisedki arhiivindusse puutuvad küsimused tänapäeva Euroopas. Eeskätt keskenduti infoühiskonnast tingitud väljakutsele arhiivaaride igapäevatöös, arhiivinduslikule kutseõppele ja süvaharidusele, samuti kaasaegseile õppemeetodeile ja virtuaalseile koolituskeskkondadele. Kaks ja pool konverentsipäeva olid jagatud kümneks paralleelsessiooniks kolmel teemal: erialane pädevus (*professional competencies*), erialane liikuvus (*professional mobility*) ja üleeuroopalike koostöövõrgustike loomine (*creating European professional tools*). Iga teema võeti kokku tunniajase tagasisidevooriga, kus sessioonide silmapaistvamad kõnelejad väitlesid omavahel ja kus kuulajad said võimaluse neile küsimusi esitada. Allpool ülevaatlukult sellest, mis kõrva jäi ja mida märkmetest ning konverentsi kodulehelt (<http://www.archiwa.gov.pl/?CIDA=623>) juurde sai loetud.

Konverentsi avasõnavõtuga esines Hans Scheurkogel Hollandi Arhiivikoolist. Ta võrdles arhiivaaride erialase pädevuse jooni ja jõudis järeldusele, et eeskujulik arhiivaar on selline, kes suudab ühendada oma teadmised, oskused, parimad isikuomadused ja loova vaimu. Arhiivaari ametikoha hindamine heaks või veel paremaks saab toimuda ühiskonna ootuste põhjal. Teisalt ei peaks kaasaegne arhiivaar piirduma ühest ühiskonnast saadud kogemusega. Mobiilne ja uutele väljakutsetele avatud arhiivaar võiks ettekandja sõnul olla üks nn. professionaalse arhiivaari mudeleid.

Järgmisena sõna saanud Berndt Fredriksson, Rootsi Arhiivaaride Ühingu president ja Stockholmi ülikooli arhiivinduse professor, küsis, kas arhiivaari elukutse standardimine Euroopa kontekstis on utopiline või saavutatav eesmärk. Kui ajalooline traditsioon ja õigusruum on arhiivaare riigiti eristanud, siis dokumentide loomine ja säilitamine infotehnoloogiliste vahenditega lähendavad arhiivaare üha rohkem dokumendihaldureile. Tööjõuturu avatus Euroopa Liidus tõstab päevakorrale erinevate ametite defineerimise, kutseomistamise korra väljatöötamise ja standardimise. Raamatukogusid, arhiive ja teisi dokumente haldavaid asutusi hõlmav EBLIDA on erialaharidusega tegelema seadnud töörihma, kelle eesmärk on leida sertifitseerimise mudel Euroopa Liidu CERTIDOC-projekti

kogemustele tuginedes. Ettekandja sõnul on lähitulevikus oluline leida arhiivinduse ja dokumendihalduse tööloikude kokkupuutepunktid, mitte tegeleda erinevuste otsimisega. Arhivaari kutse tähenduse ja vajaduse mõistmine vajab süvendamist nii riikide kui ka Euroopa Liidu tasandil.

Margaret Crockett omaloodud arhiivikon-sultatsiooni firmast andis ülevaate arhiivioppe koostöövõrgustikust Euroopas, Ühendriikides ja Austraalias. Paljuski teadaolevatele faktidele (USA ja Austraalia arhivaaride ühingute loodud õppepaketid ja juhised nii dokumendihalduritele kui ka arhivaaridele jms.) tuginenud sõnavõtu huvitavamaks küsimuseks oli, kas ühesuguse ettevalmistusega arhiivitöötajad saavad hõlpsalt töökohta vahetada. Vastuseks on jah, juhul kui töötaja on piisavalt kohanemisvõimeline. Igal juhul peaksid arhiivinduse ja dokumendihalduse vahekordi reguleerivad kutsestandardid andma hea lähtepunkti mõlemas valdkonnas hakkama saamiseks. Seda vaatamata keelebarjäärile ja arhiivitraditsioonide erinevusele. Järgnenud diskussioonis nentis M. Crockett siiski, et asutuste arhivaaridel ja arhiivide arhivaaridel on erinevad karjäärivõimalused. B. Fredriksson märkis omakorda, et ülikooli tasandil on nende ühesugune ettevalmistus mõeldav. Sessiooni lõpetuseks esitasid ettekandjad auditooriumile küsimuse, kas on mõtet üleeuroopalist kutsestandardit edasi arendada. Enamus publikust nõustus. Üks kuulaja osundas aga muljele, et paljud on Euroopa Liidu suhtes skeptilised ega taha seetõttu Euroopa tasandil koostööd teha.

Anita Guerreau-Jalabert, Prantsuse rahvusliku arhiivikooli direktor ja medievist, kõneles ajalooteaduse olulisusest arhivaari väljakujunemisel. Laiapõhjaline ajalooteadus, köidetuna teiste humanitaarteadustega, nagu antropoloogia ja sotsioloogia, on ainus teadusdistsipliin, mis saab luua vundamendi arhiivinduse arengule. Seda vaatamata tehnoloogia pidevale edendamisele info kiire kättesaadavuse huvides. Sest tehnoloogia, mida kasutatakse arhiivinduses ja arhiivides, saab tugineda üksnes ajaloo- ja sotsiaalteadustele. Seetõttu on ka tuleviku-arhivaaride väljaõppel vältimatu humanitaarteaduste õpetamine. Arhiivid ja raamatukogud on ühed peamised infopangad, peegeldades ajalugu ja kultuuriväärtusi. Oleks pöördumatu kaotus, kui arhiivindus lahutataks ajalooteadusest ja muudetakse millekski, mida ettekandja nõustus nimetama vaid infoteaduseks jutumärkides.

Londoni ülikooli raamatukogunduse, arhiivinduse ja infooppe lektor ja kogenud publitsist

Elizabeth Shepherd jätkas samal teemal. Vaagides arhiivinduse kui akadeemilise distsipliini ja kui praktilise suunaga eriala aspekte, tõi ta välja järgmise. Nii dokumendid kui ka arhiivid sünnivad ja säilivad inimeste ja asutuste juures, kelle tegevust mõjutavad tugevalt seadused, eeskirjad ja poliitika. Ehk siis – arhivaaride töö sõltub valitsuse poliitikast. Kuni 20. sajandi alguseni ei olnud Ühendkuningriigis arhivaaridel suurt šanssi saada tööd väljaspool rahvusarhiivi. Siis hakkasid arenema kohalike omavalitsuste arhiivid. Eri- ja äriarhiivid ei mõjutanud arhiivimaastikku enne 1960-ndaid. Dokumendihaldurid kujunesid välja 1980-ndatel ja digitaalainese spetsid 1990-ndatel. Kõneleja oli veendunud, et arhivaarid saavad oma erialal edukalt tegutseda ja oma professiooni kaitsta vaid juhul, kui neil on arengusuunad defineeritud ja ühiskonnas mõju avaldavate ringkondadega kooskõlastatud. Arhiivinduslik haridus rajab professionaalse arhiivitöö alused ja loob eeldused edasiseks karjääriks.

Viktoras Domarkas Leedu Arhiiviametist ja Malta riigiarhivaar Charles Farrugia lõpetasid arhivaari rolli analüüsi rahvuslike õigusruumide võrdlemiseks. V. Domarkas on kaasa aidanud laienenud Euroopa Liidu arhiiviraporti (kättesaadav Internetist 2005. a. veebruarist, vt. otsisõnadega *Report on Archives*) valmimisele ja tões nii rahvusülest kui ka rahvuslike seaduste mõju arhiivi- ja dokumendihalduses. Ometi ei sunni seadused arhivaare nende põhitööd senisest teistmoodi tegema, pigem sõnastavad täpsemalt vabaduse töötada varasemast kliendikeskselt ja vastata paremini ühiskonna ootustele. Ch. Farrugia leidis, et kuigi arhivaari ametil on piisavalt kõrge iga, mõistetakse seda ikkagi mitmeti ja kohati mõistetakse valesti. Paljuski on selle põhjuseks arhivaari ülesannete muutus, mis tingitud pidevast kursisolemisest Euroopa õigusruumis toimuvaga. Samavõrra oluline on teada suundi maailma arhiivinduses. Ta tõstatas ka söakaid küsimusi, näiteks kas arhivaarid investeerivad piisavalt energiat arhiividele parima juurdepääsu võimaldamiseks ja kas arhivaarid toetavad innukalt Euroopa elukutsete võrgustiku (*European Qualifications Framework, EQF*) loomist.

Järgnevalt käsitleti uute tehnoloogiliste võimaluste rakendamist arhiivinduses, eriti kirjeldamise ja säilitamise valdkonnas. Claire Sibille Prantsusmaa Arhiivide Direksioonist osundas teada fakte, et seoses massilise arhiivikirjete sisestamisega on suurenenud vajadus andmete standardimise järele. Infotehnoloogidel tuleb

dialogis arhivaaridega veenda neid tehnoloogia arengu ja standardimise asjakohasuses. On selge, et ka iga arhivaar peab olema üha paindlikum ja muutustele avatum. Kui varem hinnati arhivaari töös kannatlikkust, sissepoole vaatamist ja süvenemist, siis tehnikamaailm soosib kiiret reaktiooni- ja kohanemisvõimet. Arhivaari roll ühiskonnas on varasemast veelgi olulisem – ta peab siduma infosüsteemid kasutajate uut laadi vajadustega.

Anna Czajka Poola riiklikust konserveerimislaborist andis ülevaate uutest suundadest ja uute oskuste vajadusest arhivaalide säilitamisel. Näiteks ähvardab 19. ja 20. sajandi paberdokumente ülikõrge happelisus, audiovisuaalset ainet atsetaafilide lagunemisega kaasnev nn. äädikasündroom ning elektroonilisi teabekandjaid lühiajaline eluiga. Säilitajatel tuleb tegeleda ka ohuplaanidega, täiendkoolitusega ja tagasiside andmisega oma asutuses. Ometi jääb küsimuseks, kas arhiividel on suutlikkust kõigi küsimuste jaoks, kas on piisavalt koolitusprogramme ja kas säilitusspetsialiste on arhiividele üldse vaja. Esineja rõhutas korduvalt, et hea säilituskeskkond on arhiivide olulisim kriteerium. Selle saavutamise sõltub esmajoonel – tähelepanu! – arhivaaridest, seejärel konserveeritist ja teistest spetsialistidest. Eeskõneleja suunas vihises seepeale teravkeelne nool arhivaaridelt nõutava ebainimliku kompetentsikasvu sildiga, see sai aga pareeritud kilbiga, kuhu maalitud koostöötähe ja standardteadmised. Arhivaari ja säilitaja partnerisuhted on ja jäävad arhiivide säilimise huvides esineja sõnul ääretult olulisteks.

Teises sessioonis käsitleti arhivaaride atesteerimise ja kutse omistamise süsteeme eri riikides. Henri Zuber Prantsuse Arhivaaride Ühingust peatus meetodikal. Ta rõhutas vajadust pöörata tähelepanu nii avaliku kui ka erasektori atesteerimise protsessile tervikuna. Esineja arvates on paratamatult saabunud aeg arhivaari kutse tähenduse avaramaks ja ametlikuks lahtimõtestamiseks ja defineerimiseks ning erialase teooria ja praktika regulaarseks ajakohastamiseks. Sõnaga, prantslased alles püüdleval arhivaari kutse tunnustatud staatuse poole ühiskonnas. Itaalia arhivaare esindanud Isabella Orefice sõnul hakati Itaalias arhivaare koolitama 1970-ndate lõpust. Tööd leidsid arhivaarid peamiselt riiklikes ja munitsipaal-arhiivides. Mõõn tuli 1980-ndate algul, mil tööturule tuli ligi 500 uut arhivaari, kes aga riigi majandusraskuste tõttu ei leidnud töödandjaid. Jooksev asjaajamine tänase dokumendihalduse

mõistes veeretati teiste, erialase ettevalmistusega töötajate õlgadele. Samal ajal tekkisid ka esimesed vabakutselised arhivaarid. Kutse omistamise väljatöötamiseni jõuti alles 2001. aastal, mil arhivaaride ühingu survele moodustati töögrupp atesteerimiseks vajalike kutsenõuete määramiseks. Eesmärgiks on seatud lähtuda kahest kriteeriumist – omandatud haridusest ja erialasest kogemusest. Kutsevastavust tuleb periooditi uuendada. Traditsiooniliste arhiivitööde kõrval pööratakse kutsenõuete juures üha enam tähelepanu arhiivipedagoogikale.

Ameerika Ühendriikide näitest kõneles James Byers Atesteeritud Arhivaaride Akadeemiast. 1980-ndate keskel pandi paika arhivaari kutsenõuete kriteeriumid. Arhivaarina said töötada need, kel oli omandatud kas magistrikraad ja arhiivitöö kogemust viis aastat või bakalaureusekraad ja töökogemust seitse aastat. 1989. aastal pidid kõik arhivaarid sooritama kutseeksami. Enamiku eksamist hõlmas kuni 250 küsimusest koosnev test. 2003. aastast on uus testi vorm, test hõlmab kõiki arhiivinduse põhivaldkondi. Muide, eksami ülesehituse kirjeldus sarnanes paljusk Eestis toimiva süsteemiga. Erinevusena torkas silma, et atesteerimist võidakse läbi viia korduvalt. Margaret Procter Liverpooli Ülikooli arhiivikeskusest nägi probleemi suurenevas lõhes õppeprogrammide ja erialaühenduste vajaduse vahel. Kui seni on briti kõrgharidussüsteemis, vanimas omasuguses arhiivinduse vallas, tulnud reeglina õppeprogrammide tunnustamine kutseühendustelt, siis tänaseks see süsteem ei tööta. Põhjuseks kutseühenduste ja kõrgkoolide erinevad vajadused, samuti praktikute suutmatus teoreetikutele uusi valdkondi selgitada. Elektroonilise dokumendihalduse õppekava võtmine kõlas ühe peamise lahendustootava küsimusena.

Arhivaaride erialast liikuvust arhiivindusliku kõrghariduse pinnalt vaatlesid Rahvusvahelise Arhiivinõukogu haridussektisiooni esindaja Jozo Ivanovic, Hispaania riigiarhivaar José Ramón Cruz Mundet ja Berni Ülikooli õppejõud Niklaus Bütikofer. RAN-i esindaja sõnastas erialase liikuvuse kui professiooni esindajate võimalusi ja võimeid eriala piires töökohta vahetada. Aktiivse liikuvuse eelduseks on muutumisaltid kutsenõuded ja töökeskkond. Pidevas arenemises peavad olema eriala toetavad haridusprogrammid. Arhivaaride seas suurema mobiilsuse saavutamiseks tuleb ettekandjate sõnul senisest täpsemini defineerida erialaga haakuvad ametid, standardides erialaterminid ja meetodid. Õppeprogrammide ülesehituse

vastavus kutsenõuetele soosib samuti töökohtade elavamalt vahetamist. Rahvuslikul pinnal saavutatult tuleb liikuda riikidevahelise kooskõlani. Oluline roll on Euroopa Liidu ühtsetel kõrgharidusprogrammidel ja ülikoolide koostööl. Mõistagi tuleb arvesse võtta arhiivinduse perifeersust – enamik ülikoole ei kannan magistriõpet arhiivinduses välja õppijate vähesuse ja õpetajate puuduse tõttu. Positiivse näite esitas Niklaus Bütikofer, kes Bernis on katsetanud tudengite nappi õppemaksuraha eest magistriõpet ellu puhuda. Et õpe vilja kannaks, tuleb esimese tingimusena keskenduda kursuse interdistsiplinaarsusele, sest rõhuasetus üksnes arhiivindusele teadustöö tähenduses piirab õppijate vaatevälja tuleviku suhtes. Kursus peab olema kultuuridevaheline ja multilingvistiline, eeskätt erasektorit silmas pidades. Välismaised õppejõud ja tihe koostöö Põhja-Ameerika ja Euroopa õppeasutustega on Berni Ülikoolile ainus lahendus olukorras, kus kogu riigis ei ole tugevat arhiivinduse ega infoteaduse keskust. Sellist mudelit koos võrgustiku loomisega soovitas õppejõud teistele riikidele.

Arhivaaride mobiilsuse teema lõpetasid arhiivitöötajad, kes juhuse tahtel või teadlikult elukohta vahetades on pikka aega töötanud teises keelekeskkonnas. Näiteks sattus prantslane Alain Droguet õpingute järel, 1970-ndatel Rootsi, kus pidas erinevaid ameteid ja naasis kodumaale alles 2005. aastal. Ta peab Rootsit väga avatud keskkonnaks nn. liikuvale tööjõule, sama kehtib uue liikme kohta püsitolul. Suureks plussiks nimetas prantslane ka rootslaste väitlusvõimet meeskonnatöös ning kolleegide tööga kursisolemist ühe (arhiivi)asutuse piires. Teise näite tõi Jone Garmendia Briti rahvusarhiivist (TNA). Omandanud erialahariduse Hispaanias, töötas ta kuus aastat Rahvusvahelise Inimõiguste Organisatsiooni *Amnesty International* arhivaarina Londonis ning alates 2000. aastast rahvusarhiivis, kus põhitööks e-teenused ja koolitused. Esineja sõnul toimus koha saamine TNA-sse väga kiirelt ja muretu, eelduseks peab vaid olema heal tasemel keeleoskus ja veidi töökogemust. Huvitava faktina tõi hispaanlanna välja, et kolmandik praegustest TNA kogude osakonna töötajast on välismaalased, mitte britid.

Ülevaated võeti kokku tõdemusega, et tööjõu liikumine arhivaaride seas on Euroopas äärmiselt madal. Ühel ametikohal ollakse keskmiselt kümme aastat, Ühendriikides vahetatakse töökohti pea kaks korda sagedamini. Kõige mobiilsemad riigid Euroopas on Rootsi ja Taani.

Kindlasti muudab arhivaaride liikumise aktiivsemaks vastastikku tunnustatud kutsetunnistuste olemasolu. Peamine areng tuleb läbi teha keelebarjääri murdmisel – kui puudub erialane sõnavara võõrkeeles, ei saa välisriigis töötada. Selle lünga täitmise arvas Euroopa Komisjoni esindaja olevat ületatava ja soovis Euroopa arhivaaridele aktiivsemat võimaluste otsimist ja leidmist avatud ja avaral tööjõuturul.

Kolmanda osana olid konverentsi päevakorda lülitatud töötoad üleeuroopalistest projektidest: õigusaktide andmebaas, dokumendihalduse standardid, Euroopa arhiiviportaal ja ohuplaneering. Arhiivide igapäevatööle mõeldes oli töötubadest aktuaalseim standardimise teema, kus raskuseks kaldus MoReq2 ehk elektroonilise dokumendihalduse vastavusnõuete 2. versiooni tutvustusele Ian MacFarlane'i esituses. Ta rõhutas, et kuigi vastavusnõuete esimene versioon on töövalmis ja juba seitsmesse keelde tõlgitud, saab seda alati täiustada. MoReq2 peab olema paindlikuma ülesehitusega (nõuded moodulite kaupa) ja kasutajale lihtsam (metaandmete suurem osakaal automaatsüsteemis). Enne MoReq2 eeldatavat avaldamist 2008. a. esimesel veerandil tuleb igal riigil koostada nn. nullpeatükk, kus on riigiti valgustatud õiguslikke eripärasid, dokumendihalduse traditsioone ja tõlkenüansse põhiterminite lõikes. Avaldamisele järgneb vastavusnõuete testperiood. Vaatamata pidevalt kasvavale elektrooniliste dokumentide hulgale, ei saa esineja kinnitusel dokumentide paberalusel säilitamisest lähiajal loobuda. Küll on selge, et elektrooniliselt sündinud dokumentidega peab tegelema iga riik oma e-valitsuse programmi raames.

Arhiivikonverentsi raames peeti ka mitmeid Rahvusvahelise Arhiivinõukogu tööalaseid koosolekuid ja kohtumisi. RAN Euroopa osakonna (*Eurbica*) üldkoosolekust võttis meie Rahvusarhiivi esindajana osa Priit Pirsko. Olgu öeldud, et *Eurbica* liikmeskond koosneb rahvusarhiividest (40) ja rahvuslikest kutseühingutest, neist valdav osa oli seekord ka esindatud. Pärast protseduurilisi päevakorrapunkte jõuti sisuliste küsimusteni, millistest enamik olid sedapuhku informatiivsed – liikmesriikide koostööprojekte tutvustavad. Mõnest huvitavamast järgnevalt pisut lähemalt.

Eurbica oma initsiatiivil algatatud projektidest tulid kõneks kaks: arhiivinduslike õigusaktide andmebaasi projekt ja dokumendihalduse koolitajate koolitamise projekt. Neist esimest on alates 2001. aastast vedanud Prantsusmaa

Arhiivide Direktsioon koostöös eriti Soome, Ühendkuningriigi ja Šveitsi kolleegidega. Projekti eesmärgiks on luua veebipõhine andmebaas Euroopa arhiivinduslikest õigusaktidest ja nende tõlgetest prantsuse ja inglise keelde. Samuti pööratakse suurt tähelepanu õigusaktidega seonduva teabe koondamisele (viited kirjandusele, tesaaurused, erialaterminite ja legaaldefiniitsioonide määratlused jne.). Kuigi praeguseks on andmebaasi koondatud suuremal või vähemal hulgal juba üheksa riigi arhiiviseadusi, pole andmebaasi ennast veel avalikustatud. Peamiseks takistuseks on finantseerimise puudulikkus, nimelt pole seni õnnestunud leida andmebaasi tehniliseks lõpuleviimiseks vajalikku 300 000 krooni. Üldkoosolekul tõdeti ometi, et jätkatakse tööd finantside leidmiseks ning kui muu ei aita, siis palutakse toetust *Eurbica* liikmesriikidelt.

Dokumendihalduse koolitajate koolitamise projekti töörühm kogunes esimest korda 2004. aasta novembris. Selle algatuse eesmärgiks on niisuguse universaalse koolitusprogrammi koostamine, mis võimaldaks treenida dokumendihalduse õpetamisega tegelevaid eurooplasi, sõltumata rahvuslike dokumendihalduse tavade ja seadusandluse võimalikest eripäradest. Iseenesest vägagi oluline ettevõtmine on praeguseks käima tõmmatud kolme töörühma kaudu. Strateegiaga tegeleb töörühm, kelle eesotsas on meilgi hästi tuntud Margaret Crockett Ühendkuningriigist. Teine töörühm tegeleb programmi sisu koostamisega. Kolmas töörühm on mõeldud kommenteerima valmivaid dokumente, koolituspaketi osiseid. Paari järgneva aasta jooksul korraldatakse koolitajate koolitusprogrammi osade testimiseks erinevaid töötubasid. Programm ise valmib RAN-i järgmiseks kongressiks aastal 2008.

Hubert Wajs Poola Ajalooarhiivist andis ülevaate Ameerika Ühendriikide Rahvusarhiivi (NARA) poolt läbiviidavast ERA (*Electronic Records Archives*) programmist (<http://www.archives.gov/era/>). NARA eesmärgiks on luua digitaalarhiiv mis tahes liiki arhiiviväärtusega elektroonilise teabe säilitamiseks ja kasutamiseks olenemata teabe loomiseks kasutatud tark- või riistvarast. Tegemist on äärmiselt ambitsioonika püüdlusega, mille mastaap ja eesmärgiasetus on maailmas ainulaadne. NARA-l on tänaseks 25 aastat kogemusi – rohkem ebaõnnestumisi kui õnnestumisi digitaalse ainese allshoidmisel. Veerand sajandi jooksul on kogutud ca 15 terabaiti erinevatel kandjatel. Samas, NARA analüüs näitab, et

aastail 2002–2022 kasvab arhiiviväärtusega digitaalsete dokumentide hulk Ühendriikides 350 000 korda! Niisiis, riist- ja tarkavara kiire vahetumine ja vananemine, füüsiliste kandjate lühiajalisus, autentsuse probleem, digitaalse teabe tohtu liigirohkus ja kompleksus ning lõpuks digitaalse informatsiooni plahvatuslik kasv tõestavad senisest täiesti erineva lahenduse otsimise hädavajalikkust. NARA on jõudnud seisukohale, et standardimine digitaalse dokumendihalduse plahvatuses ei ole enam võimalik, mistõttu väljapääs seisneb vaid võimes vastu võtta mis tahes tarkvaras või riistvaras loodud informatsiooni.

1998. aastal alustati ERA-projekti ettevalmistamisega ning kuni 2005. aastani on sellesse valdkonda paigutatud USA Rahvusarhiivis ca 1,1 miljardit krooni. Esimesel kolmel aastal tegeldi eranditult uuringutega, mille sihiiks oli digitaalarhiivi probleemist arusaamine. Kaasati föderaalvalitsus, osariikide valitsused, arvutiteadlased ja IKT eksperdid, samuti Teaduste Akadeemia ja erasektor. Koostöö üheks tulemuseks oli OAIS-standardi väljatöötamine. Projekti algstaadiumis analüüsiti 18 tähtsama föderaalasutuse arvamust, saamaks teada, mida tuleks digitaaldokumentidega ette võtta, ja paludes vastajail end lahti kõita praktilistest kogemustest ja reaalsusetajust. Uuriti seega vastuseid mida-küsimusele ja mitte kuidas-küsimusele ning saadi kokku 850 soovitusi, mille põhjal töötati välja konkreetne tegutsemisplaan. ERA programmitööd alustati 2002. aastal ja ERA programmi juhiks nimetati rahvusvaheliselt tuntud arhiiviteoreetik Kenneth Thibodeau NARA-st.

ERA on Ühendriikide kõrgtehnoloogiliste ja teadusmahukate projektide seas ülima prioriteetsusega – tegemist on nn. presidendi projektiga, nagu seda oli ka näiteks Apollo Kuu-lennu ettevalmistamine ja läbiviimine. NARA kõrval on projekti kaasatud näiteks NASA, *Global Grid Forum*, *InterPares*-projekt, Kongressi Raamatukogu ning USA sõjalise tautaga tippkompetentsi keskused, ülikoolidest ja tsiviilinstiitutiidest kõnelemata. Digitaalarhiivi ülesehitusse kaasati algul kaks võistlevat hiigelfirmat, 2005. aasta septembris allkirjastati leping ühega neist – armee- ja kosmoseprojektidega seotud *Lockheed Martin Co*-ga, kes ehitab aastaks 2011 digitaalarhiivi, mille kogumaksumuseks (koos ettevalmistustöödega) kujuneb ca 4,9 miljardit krooni. Arusaadavalt on tegemist projektiga, mis evib inimühiskonda otseselt mõjutavat tähendust. Sestap jälgivad nii Euroopa rahvusarhiivid kui ka

muud huvitatud organisatsioonid üle maailma arhiivindusliku “Kuu-lennu” ettevalmistamise ja läbiviimise käiku. Mõneski mõttes oli tegemist kaineastava ettekandega *Eurbica* koosolekul ja küllap asetus nii mõnigi Vana Maailma digitaalariivi loomiskatse teistsugusesse optilisse ja tunnetuslikku perspektiivi.

Sellega võibki Euroopa 2006. a. arhiivikonverentsil nähtule-kuuldule joone alla tõmmata. Lõpetuseks vaid paar sõna Poola arhiivisüsteemi kohta. Poolas on riiklikke arhiive ehk meie mõistes Rahvusarhiivi koosseisu kuuluvaid arhiive 34. Neist neli on keskarhiivid ja 30 maa-arhiivid. Maa-arhiivide allasutustena töötab veel 49 kohalikku arhiivi ja lisaks leidub neli kohalikku hoidlahoonet (*local repositories*). Poola kaarti vaadates torkab silma kohalike arhiivide tihedus riigi lõunaosas, Krakówi ümbruses. Hoidlapinda on arhiivides ühtekokku 73 000 ruutmeetrit. Arhivaalide hulk riigimeetrites on 240 kilomeetrit ja arhivaale on veidi enam kui 34 miljonit. 2004.–2005. a. seisuga oli Poola arhiivides 1362 täiskohaga töötajat.

Niisiis on mõistetav, miks konverentsi osalejaskonna moodustasid põhiosas poolakad. Osalejate nimekirjas näpuga järe ajades selgub, et 508 registreerunust oli neid koguni 289. Ometi on heameel tõdeda, et ligi kolmesaja poolaka, 34 lätlase, 32 leedulase, 20 hollandlase ja 133

muust rahvusest esindaja kõrval osales konverentsil kaheksa eestlast: Edith Seegel ja Helina Tennasilm Ajalooarhiivist, Peeter Kenkmann ja Tiina Hirv Riigiarhiivist, Ülle Narits Viljandi maa-arhiivist, Toivo Jullinen ja Birgit Kibal arendusbüroost ning riigiarhivaar Priit Pirsko. Kui tavapäraselt sellised üritused üllatusi ei valmista, ei sisulisi ega seltskondlikke, siis sel korral üks müüt langes. Müüt arhiivitöötajate tuimusest ja osavõtmatusesest. Sest niivõrd rahvarohket ja temperamentseset tungi tantsupõrandale, kui konverentsi galaõhtul näha võis, ei olnud kohanud vilunumadki osalejad. Kas midagi sama mälestusväärses võib kogeda ka tuleval Euroopa arhiivikonverentsil, oleneb eelkõige võõrustajaist. Senise traditsiooni kestes saab järgmine üle-euroopaline kohtumine teoks 2011. aastal.

Birgit Kibal, Priit Pirsko